แก่นจันทร์ นามวัฒน์
(เพชรสยาม)สาขา การแสดงพื้นบ้าน

* แก่นจันทร์ นามวัฒน์และกองบรรณาธิการ

* ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ (เพชรสยาม) สาขาการแสดงพื้นบ้าน

นางแก่นจันทร์ นามวัฒน์ ได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ เพื่องานที่ตนถนัดตลอดมาอย่างต่อเนื่อง งานทั้งหมดจะเกี่ยวกับงานวัฒนธรรมท้องถิ่น การแสดงพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้านนับตั้งแต่รับราชการมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในวัยเกษียณอายุราชการแล้ว ก็ยังปฏิบัติเหมือนเดิมด้วยความเต็มใจมิได้ประกอบอาชีพอื่น จึงมีโอกาสได้ช่วยเหลือทั้งทางราชการและสังคมทั่วไปอย่างเต็มความสามารถ เป็นผู้ที่มีความอดทน มีความพยายามในการปฏิบัติที่ที่ตนรับผิดชอบ งานทุกอย่างจะสำเร็จลุล่วงออกมาอย่างมีคุณภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม โดยเฉพาะงานวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้ทุ่มเทช่วยทุกรูปแบบ อาทิเช่น การฟื้นฟู การอนุรักษ์ การเผยแพร่ การประดิษฐ์ท่ารำ และการนำออกแสดงในงานต่าง ๆ

นางแก่นจันทร์ เกิดที่จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๔๗๗ บิดาชื่อ นายเนียง มิ่งมงคล มารดาชื่อ นางกี มิ่งมงคล สมรสกับนายบัญญัติ นามวัฒน์ มีบุตรด้วยกัน ๒ คน คือ นางณกมล นามวัฒน์ และ นายธานิก นามวัฒน์ อยู่บ้านเลขที่ ๒๒๘ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ โทรศัพท์ ๐ ๔๔๕๑ ๑๙๙๘

การศึกษา การเรียนรู้การปฏิบัติงาน หรือการฝึกฝนในการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นสิ่งที่ความมุ่งหวังเพื่อฝากถึงอนุชน

รุ่นต่อไป ผลงานสำคัญที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ต้องเป็นผลงานชิ้นที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

นางแก่นจันทร์ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ปีที่ ๑-๓ จากโรงเรียนเทศบาล อ.เมือง จ.สุรินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนวัดพรหมสุรินทร์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จากโรงเรียนสตรีสุรินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพครู พ.ป. (ประโยคครูพิเศษประถม) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ และได้รับปริญญาครุศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ โปรแกรมวิชานาฏศิลป์ จากสถาบันราชภัฏสุรินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑

นางแก่นจันทร์ ไม่เคยศึกษาเรียนรู้วิชาศิลปวัฒนธรรมจากสถาบันการศึกษาใด แต่เนื่องจากนางแก่นจันทร์ เป็นบุคคลในท้องถิ่นสุรินทร์ที่ได้สัมผัสได้เห็นและได้แสดงทางด้านการร้องรำทำเพลง โดยเฉพาะการร้องเพลงพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน สิ่งเหล่านี้ปลูกฝังในจิตใจมาตั้งแต่เด็ก จึงเป็นปัจจัยช่วยส่งให้สามารถทำงานในด้านนี้ ด้วยใจรักและประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่ง จึงเป็นผู้ได้รับเกียรติให้สร้างสรรค์ผลงานร่วมกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ โดยเป็นผู้แสดงและเป็นผู้จัดการแสดงพื้นเมืองสุรินทร์ เพื่อนำไปแสดงในงานต่าง ๆ มาโดยตลอด ทำให้นางแก่นจันทร์ได้ฝึกฝนเรียนรู้ในการสร้างผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กันด้วย

จากการศึกษาเรียนรู้โดยการปฏิบัติหรือฝึกฝน ทำให้นางแก่นจันทร์ได้รับเกียรติจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นผู้แสดงในนามจังหวัดสุรินทร์ "เรือมอันเร" เนื่องในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ครั้งที่ ๑ ณ โรงเรียนสวนกุหลาบ กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ซึ่งเป็นการแสดงครั้งสำคัญ ที่ได้เริ่มฟื้นฟูการแสดง "เรือมอันเร" "เรือมตรุษ" ขึ้นมาจนเป็นแบบฉบับการแสดงมาจนถึงปัจจุบันนี้

จากความพยายามปลูกฝังอนุชนรุ่นหลังให้รับรู้ว่า การรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นคือ การรักษาวัฒนธรรมของชาติ การรักษาวัฒนธรรมของชาติคือการรักษาชาติ ชาติใดไร้วัฒนธรรมจะต้องล่มสลายในไม่ช้า เพราะวัฒนธรรมคือเอกลักษณ์ของชาติ ดังนั้นเมื่อเราอยู่ท้องถิ่นใดก็ให้ช่วยกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ สำหรับอนุชนรุ่นหลังให้ถือเป็นจุดสำคัญที่จะต้องปลุกจิตสำนึกในคุณค่าที่ควรแก่การอนุรักษ์ เพื่อไม่ให้เบี่ยงเบนไปเห็นดีเห็นงามกับ

วัฒนธรรม ประเทศอื่นๆ จุดใหญ่ที่จะช่วยปลูกฝัง ฝึกฝน ดูแลควบคุมได้มี ๒ จุด คือ โรงเรียนและครอบครัว การปลูกฝังใช่เพียงการพูดจาอธิบายให้เข้าใจเท่านั้น แต่ต้องฝึกฝนและปฏิบัติจริงด้วยการควบคุมดูแลอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้นว่า การวางตัวอย่าให้ออกนอกลู่นอกทาง การแต่งกาย การพูดจา ความประพฤติชักจูงให้เข้าร่วมกิจกรรม ประเพณีท้องถิ่นในเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันแห่เทียน วันสงกรานต์ วันลอยกระทง เป็นต้น เด็กที่ชอบศิลปการแสดงพื้นบ้านก็สนับสนุนให้เขาได้แสดงออกสิ่งเหล่านี้จะซึมซับอยู่ในใจเขา สิ่งเหล่านี้จะทำให้เขาได้อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีโดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้อยากให้จังหวัดยื่นมือเข้าช่วยอีกทางหนึ่งเช่น

๑. ให้จังหวัดพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุและโบราณสถานให้เป็นแหล่งเรียนรู้แหล่งที่น่าท่องเที่ยว

๒. ให้จังหวัดจัดกิจกรรม ให้อนุชนมีบทบาทด้านศิลปวัฒนธรรมได้สืบค้น และศึกษาเรื่องราวของมรดกศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่ออนุรักษ์ เผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมไทย สืบสานต่อไปเป็นทอด ๆ

นางแก่นจันทร์ ได้สร้างผลงานชิ้นสำคัญที่สุดให้แก่วงการกันตรึมของ จ.สุรินทร์ คือ ได้ประดิษฐ์ท่ารำ "เรือมกันตรึม" ไว้ให้เป็นท่าแม่แบบสำหรับรำกันตรึม จำนวน ๗ ท่ารำ เพลงประกอบท่ารำแต่ละท่าไม่ซ้ำกัน การประดิษฐ์ท่ารำทั้ง ๗ ท่านี้ มิใช่คิดเอาเองตามใจชอบหากแต่นางแก่นจันทร์ได้รับเกียรติให้ช่วยฟื้นฟูการแสดงพื้นบ้านเก่าแก่ให้เป็นผู้คิดปรับปรุงสร้างท่ารำขึ้นโดยอาศัยพื้นฐานของการฟ้อนรำแบบชาวบ้านมาแต่โบราณเป็นหลักจากวงกันตรึมชาวบ้าน ซึ่งมีแทบทุกหมู่บ้านในจังหวัดสุรินทร์ แล้วรวบรวมท่ารำจากวงกันตรึมชาวบ้านเหล่านั้นประมาณ ๒๐ วง บางท่าเอามาเชื่อมกัน บางท่าตัดแบ่งออกไปต่อกับอีกท่าหนึ่ง เพื่อให้เกิดความสวยงาม นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างท่ารำกับชื่อและความหมายของท่าแต่ละท่าด้วยเพราะท่าแต่ละท่า ได้สอดแทรกพิธีกรรมบ้าง ประเพณีท้องถิ่นบ้าง เลียนแบบกิริยาคนและสัตว์บ้าง ดังนี้คือ

๑. ท่าซารายัง ใช้เพลงซารายัง ประกอบท่ารำ

๒. ท่าเชิบเชิบ ใช้เพลงเชิบเชิล ประกอบท่ารำ

๓. ท่ากัญจัญเจ็ก ใช้เพลงกัญจัญเจ็ก ประกอบท่ารำ

๔. ท่าอัญชองแชนงนบ ใช้เพลงอัญชองแชนงนบ ประกอบท่ารำ

๕. ท่ามะม็วด ใช้เพลงปัญแชร์ ประกอบท่ารำ

๖. ท่าอมตุ๊ก ใช้เพลงอมตุ๊ก ประกอบท่ารำ

๗. ท่ามองกวล ใช้เพลงมองกวลจองได ประกอบท่ารำ

ท่ารำทั้ง ๗ ท่านี้ ปัจจุบันได้นำมาใช้กันแพร่หลายในวงกันตรึมทั่วไป และนำออกเผยแพร่อย่างกว้างขวางควบคู่กับชุด "เรือมอันเร"

"เรือมมองกวลจองได" เป็นการแสดงในพิธีกรรมอันหนึ่งของชาวสุรินทร์ ซึ่งมีมาแต่โบราณกาล สมควรแก่การฟื้นฟู-อนุรักษ์เพลงที่ใช้ในพิธีนี้ ต้องใช้เพลงมองกวลจองไดไม่นิยมใช้เพลงอื่น ชาวสุรินทร์เรียกพิธีนี้ว่า "พิธีมองกวลจองได" แปลว่า "ผูกข้อมือเพื่อสิริมงคล" เป็นพิธีรับขวัญแขกเมืองหรือบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการทำประโยชน์ให้ท้องถิ่นที่ใช้บ่อยในปัจจุบัน คือ งานเกษียณอายุราชการ คนโบราณใช้รับขวัญทหารที่กลับจากสงคราม หรือคนที่หายจากการเจ็บป่วยหนัก ในพิธีแซนการ์ (แต่งงาน) ก็มีการผูกข้อมือเพื่อศิริมงคลเช่นกัน "เรือมมองกวลจองได" ได้กำหนดท่ารำให้สมบูรณ์แบบในด้านความหมายของพิธีกรรมครบถ้วนทุกขั้นตอน โดยยึดท่ารำที่เป็นแบบแผนเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นให้สอดคล้องเหมาะสมกับพิธีกรรมดังต่อไปนี้

ท่าที่ ๑ เป็นท่ารำเดินออกมา แสดงถึงความนอบน้อมและเคารพต่อพิธีกรรม

ท่าที่ ๒ เป็นท่าตั้งมาตรฐาน เพื่อปิดทางขวัญที่ไม่บริสุทธิ์ไม่ให้เข้ามา

ท่าที่ ๓ เป็นท่านั่งล้อมบายศรี เป็นวงกลมท่าเคารพบายศรี

ท่าที่ ๔ เป็นท่าลุกยืน และหมุนรอบตัวแสดงท่า รับขวัญ แล้วนำไปมอบไว้ ณ บายศรี

ท่าที่ ๕ เป็นท่าสะเดาะเคราะห์ห้ามยามร้ายออกไป

ท่าที่ ๖ เป็นท่าแสดงถึงการมีความสมบูรณ์พูนสุข ทั้งกายใจ

ท่าที่ ๗ เป็นท่านั่งล้อมบายศรี เป็นวงกลมอำลาบายศรี

ท่ารำพื้นเมืองที่ได้คิดประดิษฐ์และพัฒนาพื้นฟูขึ้นมาทุกชุดจะเป็นท่ารำง่ายๆ ธรรมดาตามแบบฉบับชาวบ้าน การจีบมือ ก็จีบแบบชาวบ้าน คือ กดเพียงนิ้วชี้เท่านั้น ไม่จีบเหมือนท่ารำไทยทั่วไป

นางแก่นจันทร์ ได้นำเสนอการแสดงพื้นบ้านไปแสดงในงานสำคัญ ๆ ซึ่งเป็นงานใหญ่บ้างเล็กบ้าง เน้นการเผยแพร่การแสดงของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักระบือลือไกลไปทุกสารทิศ ให้ประจักษ์แก่คนทั่วไป ถึงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นความสวยงามที่ประทับใจ ความแตกต่างที่ไม่เหมือนที่อื่นๆ

นอกจากนี้นางแก่นจันทร์ ยังมีบทบาทในการเผยแพร่โดยร่วมแสดงละครเวที ๓ เรื่องเพื่อหารายได้สมทบโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งถือว่าเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรม ในบทบาทการแสดงละครจากวรรณกรรมเก่าแก่ของไทยเรา คือ

แสดงละครเรื่อง "เจ้าหญิงศรีรัญญา" ได้รับบทเป็นน้องชายของพระเอกในเรื่อง จัดโดยสมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิง หารายได้สมทบโครงการสร้างรั้วศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ จากรั้วไม้เป็นรั้วคอนกรีต

แสดงละครเรื่อง "ราชาราชตอนสมิงนครอินทร์ออกศึก" ได้รับบทเป็นทหารเอกคู่กับฉางกาย จัดโดยสมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิง หารายได้เพื่อบำรุงการศึกษาจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษาให้โรงเรียนสุรินทร์วิทยาคม

แสดงละครเรื่อง "สังข์ศิลป์ชัย" ได้รับบทเป็นสิงหรา จัดโดยสมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิง หารายได้จัดซื้อครุภัณฑ์ให้สมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิง

พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้ร่วมแสดงละครประกอบ แสง สี เสียง เรื่อง "ตำนานพระมอเฒ่า" เป็นตำนานการจับช้างป่าของชนเผ่าส่วยในจังหวัดสุรินทร์ ได้รับบทแสดงเป็น แม่ครูกันโนล แสดงที่สนามแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์ ดำเนินการโดยสถาบันราชภัฏสุรินทร์ ละครเรื่องนี้ได้แสดงอีกเป็นครั้งที่ ๒ สถานที่เดิม ในปีถัดมาก็คือ พ.ศ. ๒๕๔๐ ดำเนินการโดยเทศบาลเมืองสุรินทร์ และแสดงอีกเป็นรอบที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑๖ - ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ณ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลสุรินทร์ ดำเนินการโดยชมรมสืบสานวัฒนธรรมคนกับช้างสุรินทร์ ได้แสดงให้คณะ ค.ร.ม. สัญจร ซึ่งนำโดย นายกทักษิณ ชินวัตร ชมด้วย เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ และปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้แสดงละครแสงสีเสียง เรื่อง "ตำแรยชอ" ณ สถาบันราชภัฏสุรินทร์

สืบเนื่องมาจากการได้แสดงละครแสง สี เสียง เรื่อง "พระมอเฒ่า" ในบทแม่ครูเสี่ยงทาย ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "แม่ครูกันโนล" ชมรมสืบสานวัฒนธรรมคนกับช้างสุรินทร์ จึงได้ส่งตัวไปแสดงหนังในบทแม่ครูเสี่ยงทาย เรื่อง "ต้มยำกุ้ง" ของบริษัทบาแรมยู ในเครือสหมงคลฟิล์ม โดยยกกองไปถ่ายทำที่ผาแต้ม จังหวัดอุบลฯ เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๔๗ ขณะนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ฉายพร้อมกันทุกโรง ในวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๘

ปี พ.ศ.๒๕๔๙ ได้แสดงละคร แสง สี เสียง เรื่อง "คชศาสตร์เชียงปุม" เมื่อ ๑๗ - ๑๘ มิถุนายน ๒๕๔๙ ณ สนามกีฬาศรีณรงค์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี

นางแก่นจันทร์ นามวัฒน์ เป็นข้าราชการบำนาญ มิได้ประกอบอาชีพอื่นเป็นโอกาสที่จะได้ทำคุณประโยชน์เพื่อสังคม ถ้าจะพูดว่า อุทิศตนให้กับงานวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะ

การแสดงพื้นบ้าน "ก็จะพูดได้เต็มปาก" เพราะทำจริง เป็นที่ประจักษ์ต่อคนสุรินทร์ทั่วไปเป็นผู้สร้างสรรค์งานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีรูปแบบ และเอกลักษณ์ที่ชัดเจนอย่างต่อเนื่อง ล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น เป็นผู้ที่ได้รับเกียรติยศเป็นที่ยอมรับในวงการแสดงโดยทั่วไป ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ เป็นผู้ที่มีผลงานของตนเองชิ้นสำคัญๆ ที่สามารถนำเสนอเป็นหลักฐานยืนยันประกอบการพิจารณาได้ ดังนั้น นางแก่นจันทร์ จึงได้รับการเชิดชูเกียรติโดยได้รับโล่, เข็มสัญญาลักษณ์ต่าง ๆ หรือเหรียญต่าง ๆ และเกียรติบัตรต่าง ๆ มากมาย

อธิบายท่ารำเรือมกันตรึม

๑. ท่ารำเพลงอาไยซารายัง ท่านองและท่ารำได้แสดงถึงอารมณ์ที่ร่าเริง สนุกสนาน เดินย่ำเท้าแกว่งแขนออกมาตามจังหวะเพลงพร้อมที่จะมาร้องรำเรือมกันตรึมนี้จะจีบมือให้เหมือนคนพื้นบ้านคือเพียงแต่กดนิ้วชี้ลง

ท่ารำ ย่ำเท้าขึ้นลงตามจังหวะเพลง โดยให้จังหวะตกเท้าซ้าย มือซ้ายจีบปรกข้าง จีบจับชายสไบขึ้นมาเป็นการอวดผ้าไหมของท้องถิ่น มือขวาดึงมือจีบระดับไหล่สลับกับตั้งมือ แขนตึงอยู่ข้างตัวเฉียงขวา มองมือจีบเดินออกมาเป็นแถวเฉียง ลักคอ เมื่อหมดเนื้อร้องให้เดินขึ้นมาเป็นแถวเรียงหน้ากระดาน

๒. ท่าลำเพลงเชิบเชิบ จังหวะเร็ว คึกคัก สนุกสนาน ท่ารำจึงออกมาในรูปแบบ เกี้ยวพาราสีผู้ที่กำลังชม เชิญออกมาให้ลำด้วย และยังมีท่าหยอกเย้าล้อเลียนสลับกันไป

ท่ารำ ๑) ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ทิ้งน้ำหนักตัวไปด้านหน้ามือทั้งสองแบออกให้มือซ้ายยื่นไปข้างหน้า มือขวาดึงเข้ามาชายพก ลักคอ ทิ้งน้ำหนักตัวไปด้านหลัง เปลี่ยนดึงมือซ้ายเข้าระดับชายพก มือขวายื่นไปข้างหน้า มือทั้งสองจะขยับนิ้วตลอดเวลาทำสลับกันไปจนจบเพลง

๒) มือทั้งสองจีบหงายอยู่ข้างลำตัวระดับเขา เอียงขวา ยกเท้าขวาซึ่งวางอยู่หน้าแล้ว ม้วนมือจีบออกทั้งวงระดับเอวก้ม แทงมือขวา มือซ้ายตั้งวงระดับหางคิ้ว ก้าวเท้าขวาลงหมุนตัวไปด้านขวา เอียงซ้ายมือทั้งสองข้างลดลง อยู่ระดับหน้าอก มือซ้ายตั้งวงมาเหมือนเดิม มือขวาขยับนิ้ว ค่อยๆ ผายมือไปทางขวา แต่เท้าซ้าย มือทั้งสองจีบหงายอยู่ข้างลำตัวระดับเขาเอียงซ้าย เท้าซ้ายยกหน้าม้วนมือจีบออกตั้งวงระดับเอวก้ม แทงมือซ้าย มือขวาตั้งวงระดับหางคิ้ว ก้าวเท้าซ้ายลงหมุนตัวไปด้านซ้าย เอียงขวามือทั้ง สองข้างลดลงอยู่ระดับหน้าอก มือขวาตั้งวงเหมือนเดิม มือซ้ายขยับนิ้วค่อยๆ ผายมือออกไปทางซ้าย

๓) มือทั้งสองแบขยับนิ้วมือซ้ายอยู่ระดับคิ้ว มือขวาอยู่ระดับอก ดึงมือลงมาให้เท่ากันระดับหน้าขา หมุนตัวมาด้านหน้า ก้มลงเล็กน้อย ชักเท้าซ้ายลงวางหลัง วาดมือขึ้นบนด้านขวา น้ำหนักตัวอยู่หน้า โดยมือทั้งสองจะอยู่ในลักษณะแบมือขยับนิ้ว

มือขวาอยู่ระดับคิ้ว มือซ้ายอยู่ระดับอกเอียงซ้ายดึงมือลงมาให้เท่ากับระดับหน้าขาก้มลงเล็กน้อย เปลี่ยนน้ำหนักตัวไปเท้าหลังชักเท้าขวาลงวางหลัง

๔) ทิ้งน้ำหนักตัวไปด้านหน้าลักษณะมือเหมือนเดิม ผลักมือขวาไปข้างหน้าระดับอกมือซ้ายอยู่ระดับชายพก เฉียงเอียง ลักคอ ขยับนิ้ว ทิ้งน้ำหนักตัวไปด้านหลัง ทำตรงกันข้ามกับท่าทิ้งน้ำหนักตัวไปด้านหน้ารวม ๔ ครั้ง ต่อไปเริ่มปฏิบัติท่ารำในทำนองเพลงเชิบเชิบ ตั้งแต่ท่าที่ ๒ ถึงท่าที่ ๔ ใหม่ โดยปฏิบัติตรงกันข้ามกัน ปฏิบัติรวม ๓ ครั้ง

๓. ท่ารำเพลงกัญจัญเจ็ก เป็นเพลงจังหวะเร็ว ใช้ท่าเต้นกึ่งกระโดด เลียนแบบสัตว์ชนิดหนึ่งซึ่งตรงกับชื่อเพลงว่า กัญจัญเจ็ก แปลว่า เขียดตะปาด

เน้นท่าชูมือขึ้นโบกซ้าย - ขวา ให้คล้ายขายาว ๆ ของเขียดตะปาดซึ่งกระโดดมารวมเป็นกลุ่ม

ท่ารำ ๑) ก้มตัวลงแตะเท้าซ้าย (แตะแบบสปิง) มือทั้งสองตั้งวงระดับเข่า และทันทีในจังหวะเดียวกันนี้ เอียงซ้ายเบี่ยงตัวไปซ้าย มือซ้ายแบวาดจากซ้ายไปหน้า แตะเท้าขวา มือขวาจีบหงายระดับมือซ้าย แตะเท้าซ้ายม้วนมือทั้งสองออกมาตั้งวงระดับเดิม แตะเท้าขวาม้วนมือจีบหงายสองมือ แตะเท้าซ้าย เคลื่อนมือจีบชั้นพร้อมยืดลำตัวขึ้น หมุนข้อมือเตรียมปล่อยจีบ แตะเท้าขวาปล่อยจีบออกตั้งวงระดับศรีษะ วางเท้าขวาลงไปหลังแล้วย่อตัวลงต่ำมาก มือทั้งสองอยู่ระดับเหนือศรีษะเล็กน้อย โดยหักข้อมือขวาเข้าหาลำแขนกดนิ้วชี้ลง หักข้อมือซ้ายออกจากลำแขน ข้อศอกตั้งฉากนิ่ง คล้ายท่าบัวชูฟัก เอียงศรีษะไปซ้ายนิดหน่อย ชำเลืองดูมือขวา เปลี่ยนสลับการหักข้อมือและเอียงคอไปมา ๔ จังหวะ เริ่มปฏิบัติท่ารำเหมือนเดิมอีก ๒ ครั้ง แล้วแยกออกเป็น ๒ วง ท่ารำเหมือนเดิม

๒) กลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ปฏิบัติท่ารำเหมือนกันดังนี้ ก้มตัวลงแตะเท้าซ้ายมือทั้งสองตั้งวงระดับเข่า และในจังหวะเดียวกันนี้เอียงซ้ายเบี่ยงตัวไปทางซ้าย มือซ้ายแบวาดจากซ้ายไปหน้าแตะเท้าขวา มือซ้ายจีบหงายระดับมือขวา แตะเท้าซ้ายเอี่ยวขวาเบี่ยงตัวไปขวา มือขวาแบวาดจากขวาไปหน้า แตะเท้าขวาจีบหงายระดับมือซ้าย ปฏิบัติเช่นนี้ไปเรื่อยๆ พร้อมกับแปรแถวเตรียมทำต่อไป

๔. ท่ารำเพลงอัญชองแชนงนบ ท่วงทำนองเพลงช้า ประกอบท่ารำที่สง่าดูนิ่มนวล ใช้ในขบวนแห่เทียนเข้าพรรษา และในเทศกาลอื่นๆ ของท้องถิ่น รวมทั้งขบวนแห่ขันหมาก

ท่ารำ ๑) ท่ายืนรอจังหวะเดิน เท้าซ้ายอยู่หน้า น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าหลัง มือขวาตั้งวงระดับคิ้ว มือซ้ายจีบที่ชายพก เอียงซ้าย หันลำตัวไปทางซ้าย ยืนแถวอยู่กับที่ทุกคน พอถึงจังหวะเดิน คนที่อยู่ด้านซ้ายกลับตัว เพื่อหันหน้าเข้าหาอีกแถวหนึ่ง ขณะที่ยืนอยู่กับที่ตบเท้าตามจังหวะเพลง

๒) เริ่มก้าวเท้าซ้ายก่อน มือซ้ายตั้งวงระดับคิ้ว มือขวาจีบที่ชายพกเอียงตัวตรงกันข้ามกับมือตั้งวง แล้วก้าวตามจังหวะทุกจังหวะ เปลี่ยนมือซ้ายขวา พร้อมกับหลังหันลำตัวไปซ้าย ขวา สลับกันทุก ๔ จังหวะ ให้กลับตัวจังหวะที่ ๔ แถวซ้าย - ขวาเดินเข้าหากันมาสวนกันกลางเวทีเป็นแถวเรียวหนึ่ง แล้วแต่ละแถวก็เดินเลย ต่อไปให้ครบจังหวะที่กำหนดไว้ แล้วกลับหันหลังมาคืน สวนกันกลางเวทีเป็นแถวเรียงหนึ่งอีกเหมือนเที่ยวแรก แต่ละแถวเดินเลยต่อไปให้ครบจังหวะที่กำหนดไว้ ทั้งสองแถวกลับก้าวหันหน้าเข้ากัน แปรแถวเป็นรูปตัวยู ย่อตัวนั่งคุกเข่า มือซ้ายขวา ปฏิบัติตามจังหวะสลับกันไปเหมือนเดิมจนจบเพลง

๕. ท่ารำเพลงปัญแชร์ เป็นเพลงหนึ่งที่ใช้ในการบวงสรวงเข้าทรงเพื่อรักษาคนเจ็บป่วย ภาษาท้องถิ่นว่า "โจลมะม็วด" เป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์มาแต่โบราณแม้ในปัจจุบันก็ยังมีอยู่ทั่วไป พิธีกรรมนี้ผู้เข้าทรงจะหมุนขันซึ่งใส่ข้าวสารไว้ในขันของกลางโจลมะม็วด

ท่ารำ ๑) นั่งคุกเข่า มือขวาจีบปรกข้าง มือซ้ายจีบต่อศอก เอียงซ้ายมาก มองมือสูง

๒) ลดมือลงมาข้างซ้ายปล่อยจีบ ตั้งข้อมือ ข้างลำตัว แขนซ้ายตึง แขนขวางอเล็กน้อย เอียงขวามาก มองมือสูง

๓) แทงมือขวา โยกตัวไปซ้าย แทงมือซ้ายโยงมือไปขวา สลับกัน ๔ ครั้ง

๔) มือสองข้างจีบหงายที่อก ม้วนจีบตั้งวงเฉียงตัวไปด้านขวา เอียงขวา โน้มตัวลงหันมองมือหลัง กลับมาจีบหงายที่อก ม้วนจีบตั้งวง เฉียงตัวไปด้านซ้าย เอียงซ้าย โน้มตัวลงหันมองมือหลัง ทำสลับกันรวม ๔ ครั้ง เริ่มปฏิบัติตั้งแต่ท่าที่ ๑ ถึง ๔ รวม ๓ ครั้ง

๕) มือสองข้างจีบหงายระดับอก

ตั้งเข่าซ้ายยืดตัวขึ้น ม้วนจีบตั้งวง เฉียงตัวไปด้านขวา เอียงขวาโน้มตัวลงหันมองมือหลัง ลุกขึ้นยืน มือทั้งสองข้างจีบหงายระดับอก ก้าวเท้าขวา ม้วนจีบตั้งวงเฉียงตัวไปด้านซ้าย เอียงซ้าย โน้มตัวหันมองหลัง ปฏิบัติเช่นนี้สลับกันไป ซ้าย - ขวา เดินแปรแถวเป็นเรือพาย แถวเรียงสองเฉียงไปซ้ายหรือขวาก็ได้

๖. ท่ารำเพลงอมตุ๊ก แสดงถึงประเพณีการแข่งเรือพาย ซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นในเทศกาลลอยกระทง เน้นความพร้อมเพรียงในท่าพายเรือเป็นจุดเด่น ซึ่งตรงกับชื่อเพลงว่า "อมตุ๊ก" แปลว่า พายเรือ

ท่ารำ ๑) ยืนเหลื่อมเท้าขวาอยู่หลัง เท้าซ้ายอยู่หน้ามือทั้งสองตั้งข้อมือต่อกันในจังหวะที่มือขวาอยู่บนลักคอ กล่อมตัว เปลี่ยนมือซ้ายขึ้นบน มือขวาลงล่าง ผลักมือสลับกัน ลักคอ กล่อมตัว มือขวาขึ้นบนข้อมือต่อกันมือซ้ายลงล่าง ลักคอ ตบเท้าเข้าจังหวะ

๒) ถอนเท้าขวา ย่อตัวลงยกเท้าซ้าย

มือทั้งสองดึงมือจีบคว่ำ แขนตึงระดับไหล่ ยืดตัวขึ้นงอแขนพร้อมสะบัดจีบตั้งข้อมือ

๓) ก้าวเท้าซ้ายลงให้น้ำหนักตัวไปข้างหน้า ย่อตัวลงให้เข่าขวาเกือบถึงพื้นวาดมือมาต้องข้อมือที่สะโพกข้างซ้าย โดยงอแขนขวา แขนซ้ายตึงเฉียงขวามองมือทั้งสอง จังหวะต่อไปจีบคว่ำทั้งสองมือแล้วสะบัดจีบตั้งข้อมือ ๒ ครั้งๆ ที่ ๓ ไม่ต้องปล่อยจีบ

๔) ยืดลำตัวขึ้น ดึงจีบขึ้นมาระดับหูขวา งอแขน เฉียงด้านเดิม สะดุ้งตามจังหวะพร้อมกับปล่อยจีบ ตั้งข้อมือ รวม ๔ ครั้ง

๕) ปฏิบัติมือเหมือนข้อที่ ๑ หมุนรอบตัวไปทางซ้าย โดยก้าวเท้าซ้ายก่อนครบ ๓ จังหวะ โดยนับจังหวะตรงข้อมือต่างกัน ทุกคนหันหน้าตรงและเริ่มปฏิบัติตั้งแต่ข้อ ๒ ถึง ๕ ทั้งหมดรวม ๖ ครั้ง

๖) ปฏิบัติมือเหมือนข้อที่ ๑ เดินแปแถวเรียงหน้ากระดานสองแถวโดยยืนสับหว่างกันระหว่างแถว

๗. ท่ารำมองก็วลจองได เป็นเพลงที่ใช้ในพิธีมงคลต่างๆ โดยเฉพาะพิธีบายศรีสู่ขวัญ จังหวัดสุรินทร์ เรียกว่า "พิธีมองก็วลจองได" แปลว่า ผูกข้อมือเพื่อสิริมงคล เป็นพิธีรับขวัญเมือง หรือบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในการทำประโยชน์ให้ท้องถิ่นที่ใช้บ่อยคือ งานเกษียณอายุราชการ คนโบราณใช้รับขวัญทหารที่กลับจากสงคราม หรือคนที่หายจากการป่วยหนัก ท่ารำจะเน้นท่าจับด้ายผูกข้อมือเป็นจุดเด่น

ท่ารำ ๑) ย่ำเท้าจังหวะตบเท้าขวา ๒ จังหวะ มือขวาจีบหงายแขนตึงไปขวาระดับไหล่ มือซ้ายตั้งวงไว้ข้างหน้า ดึงมือขวาเข้า ออก ลักคอ ศีรษะเอียงซ้าย มองมือจีบ เปลี่ยนปฏิบัติตรงกันข้ามอีก ๑ ครั้ง

๒) ก้มตัวลงก้าวเท้า ขวา - ซ้าย - ขวา - เดินหน้า มือทั้งสองอยู่ระดับเข่าโดยมือขวาตั้งวง มือซ้ายจีบหงายวนมือเข้าหาลำตัว ๑ รอบ

๓) ย่ำเท้า ซ้าย - ขวา - ซ้าย มือซ้ายตั้งวงสูงระดับศีรษะ มือขวาจีบส่งหลัง เฉียงขวาหมุนรอบตัวเอง ๑ รอบโดยหมุนตัวไปทางซ้าย

เริ่มปฏิบัติท่าที่ ๑ ถึง ๓ ใหม่ โดยปฏิบัติตรงกันข้ามกันจนหมดเพลงแถวหน้านั่งลงไหว้ แถวหลังยืนไหว้

ดนตรีเริ่มบรรเลง แถวหน้ามือซ้ายจีบจับชายผ้าแขนตึงระดับไหล่แล้วลุกขึ้นย่ำเท้าซ้ายก่อน มือขวาตั้งวงต่อศอกซ้าย มือซ้ายดึงจีบเข้า - ออกตามจังหวะลักคอ แถวหลังปฏิบัติตรงกันข้ามกับแถวหน้า เป็นท่าจบเดินเข้าฉาก

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เห็นคุณประโยชน์มหาศาลและทรงคุณค่าต่อการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีงามสู่เยาวชนไทย จึงเสนอชื่อนางแก่นจันทร์ นามวัฒน์ เข้ารับรางวัลเชิดชูเกียรติ "เพชรสยาม" (สาขาการแสดงพื้นบ้าน) ประจำปี ๒๕๔๙ เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองศิริราชสมบัติ ครบ ๖๐ ปีในปีนี้